ERMENİSTAN'IN ULUSAL KAHRAMANI OLAN BİR NAZİ

Mehmet Oğuzhan TULUN

Analist

28 Mayısta Ermenistanın başkenti Erivanda, en üst düzeyde katılımla Garegin Njdehin bir heykelinin açılışı yapılmıştır.[1] Heykelin açılışına Ermenistan Cumhurbaşkanı, Başbakanı, Ulusal Meclis Başkanı ve Yardımcıları, Erivan Belediye Başkanı, milletvekilleri ve çeşitli hükümet yetkilileri katılmıştır.

Njdeh, Ermenistanda bir devlet adamı, askeri ve siyasi kişilik olarak görülmekte[2] ve bir ulusal kahraman olarak anılmaktadır.[3] Kendisi aynı zamanda şu anda Ermenistanda iktidarda olan Cumhuriyetçi Partinin ilkelerini dayandırdığı kişidir.[4] Ermenistanda bu şekilde hatırlanıyor olmasına rağmen; gerçek Njdeh tarih kayıtlarında ırkçı ve faşist ideolojileri benimsemiş ve İkinci Dünya Savaşı sırasında sempati duyduğu Nazilerin saflarında savaşmış bir Ermeni olarak tanınmaktadır[5] (Nazi Partisi daha İkinci Dünya Savaşı başlamadan altı yıl önce, yani 1933te Ermenileri üstün Aryan ırkının bir parçası olarak sınıflandırmıştı).[6] Njdeh, Kafkasyada Azerilere karşı katliam yapmış ve Nazilerin kurduğu Ermeni Lejyonunun liderliğini yapmıştı.[7] Böyle bir katliamcı ve Nazi savaş suçlusunun heykelinin açılışına yukarıda bahsedilen yetkililerin katılmış olması düşündürücü olması gereken bir gelişmedir. Njdeh bu şekilde Ermenistan tarafından resmi bir şekilde anılmakta ve yüceltilmektedir. Njdehin Ermenistan ve Ermenilerin hafızasına nakşedilmesinin tek örneği bir heykelle de sınırlı değildir: Erivanda Njdehin adına taşıyan bir metro durağı, bir meydan ve bir de anıt bulunmaktadır.

Burada not düşülmesi gereken bir konu, nefret dolu ve aşırı fikirlere sahip bir kişinin Ermenistanda bu şekilde anılmasının ve yüceltilmesinin münferit bir vaka olmayışıdır. Örneğin bir başka katliamcı ve Nazi sempatizanı (ve Nazi üniforması giymiş) Drastamat Dro Kanayan da aynı şekilde anılmakta ve yüceltilmektedir. Bir başka örnek ise, Türk diplomatlarını katletmiş olan ASALA terör örgütüne Ermenistanda adeta ulusal kahraman muamelesi yapılmasıdır.[8] ASALA adına Erivandaki bir askeri mezarlıkta anıt bulunmaktadır. Vanadzor şehrinde ise ASALA için dikilen bir anıtın açılış törenine Ermeni Apostolik Kilisesi papazları katılmış ve bu tören Kilisenin kurduğu televizyon kanalı tarafından yayınlanmıştır. Örgütün en önde gelen isimlerinden olan Monte Melkonyan, Erivandaki askeri mezarlıkta gömülüdür ve adına bu şehirde bir büst bulunmaktadır. Tüm bu örnekler, Ermenistanda nefret dolu ve aşırı fikirlere sahip insanlara yönelik sempatinin ne boyutlarda olduğunu gözler önüne sermektedir.

Njdehin bu şekilde anılması ve yüceltilmesi Rusyada anlaşılabilir bir rahatsızlık yaratmıştır. Njdeh, Nazilerin Ermeni Lejyonunun lideri olarak İkinci Dünya Savaşı sırasında Sovyetler Birliğinin kuvvetlerine karşı savaşmış ve Sovyet vatandaşlarını katletmiştir. Bu konuyu Rusyada gündeme taşıyan Vestnik Kavkaza haber sitesi olmuştur. Vestnik Kavkazanın mülakat yaptığı çeşitli kurum başkanları, Ermenistanda üst düzey katılımla Njdehin heykelinin açılışının yapılmış olmasını Rusyaya yapılan bir saygısızlık ve saldırı olarak nitelendirmiş ve Ermenistanın tarih anlayışının bazı hassas konularda Rusyanın tarih anlayışıyla ne kadar uyumsuz olduğuna dikkat çekmiştir.[9]

Ancak Vestnik Kavkazanın ifade etmiş olduğu gibi, Njdehin heykelinin dikilmesi haberi Rus medyasında yankı yaratmamıştır.[10] Örneğin Rusyanın çıkarlarının aleyhine olabilecek her türlü gelişmeyi yakın takibe alan ve Rusyanın resmi görüşlerini dünyaya yayan haber kanalı RT ve haber ajansı Sputnik, bu haberden hiçbir şekilde bahsetmemiştir. Rus Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Maria Zakharova ise, Njdeh heykelinin açılmasından iki hafta sonra bir soruya verdiği cevapta, Rusyanın Nazizmin her türlü şeklinin canlandırılması ve yüceltilmesine karşı olduğunu ve Rusyanın heykelin neden dikildiğine bir anlam veremediğini ifade etmiştir.[11] Anlaşılacağı üzere Rus hükümeti de bu gelişmeye ciddi bir tepki göstermemiştir. Ermenistanın iktidar partisi ise, Rusyanın bu zayıf tepkisine bile karşı çıkmıştır: Parti sözcüsü Eduard Sharmazanov, Njdehin Ermenistan en büyük ulusal kahramanlarından bir tanesi olduğunu ifade etmiştir.[12]

Heykel meselesindeki en güncel gelişme, Vestnik Kavkazanın ısrarla bu meseleyi gündeme taşıması sonucunda bir Rus milletvekilinin, Rus Dışişleri Bakanı Sergey Lavrova hitaben, Ermenistana bu konuda diplomatik baskı yapılmasını talep eden bir soru önergesi hazırlamış olmasıdır.[13]

Njdehin heykelinin dikilmesinin yarattığı rahatsızlığa rağmen, Rusyanın bu konuda Ermenistana ölçülü davranmasının ardında kuşkusuz iki ülkenin hâlihazırda müttefik olması yatmaktadır. Ermenistan, Rusyanın Kafkasyada nüfuzunu yaymak için kullandığı bir üs niteliğindedir. Rusya, duyduğu hoşnutsuzluğa rağmen, sert bir çıkış yaparak Ermenistan gibi kritik bir müttefikini kendisinden uzaklaştırmak istememektedir. Esasen Dağlık Karabağda Azerbaycan ile Ermenistan arasında gerçekleşen 4 Gün Savaşından sonra, Ermenistanda Rusyaya karşı ciddi bir tepki oluşmuştur.[14] Ermenistan kamuoyu, Rusyanın bu savaşta Ermenistana yeteri kadar destek vermediğini, hatta Azerbaycana sattığı silahlar sebebiyle Ermenistanı dezavantajlı konuma düşürdüğünü düşünmektedir. Kafkasya uzmanları, Njdehin heykelinin üst düzey katılımla açılışının yapılmasını, Ermenistanın Rusyaya verdiği bir mesaj olarak yorumlamaktadır. Ermenistan kamuoyunun Rusyaya bu denli tepkili olduğu bir dönemde, Rusyanın Ermenistana karşı Njdeh heykeliyle ilgili yumuşak tepki vermesi anlaşılabilir bir tutumdur. Ancak bu yumuşak tepkiye rağmen, uzmanlar, heykel meselesinin Rusyayı Ermenistana olan yaklaşımını gözden geçirmeye ittiğini ifade etmektedir.

Ermenistan, en yakın müttefiki olan Rusyaya duyduğu tepkiyi son derece rencide edici bir şekilde ortaya koymuştur. En yakın müttefikine bile bu şekilde davranabilen Ermenistanın, tarihsel düşmanı olarak gördüğü ülkelere karşı nasıl bir tutum sergileyebileceği ise üzerinde ciddi bir şekilde düşünülmesi gereken bir konudur.

* *Fotoğraf: Vestnikkavkaza.net*

[1] Monument Eternalizing Garegin Nzhdehs Memory Opened in Yerevan, *National Assembly of the Republic of Armenia [Ermenistan Cumhuriyeti Ulusal Mecisi]*, 28.05.2016, http://www.parliament.am/news.php?cat_id=2&NewsID=8475&year=2016&month=05&day=28&lang=eng

[2] Monument Eternalizing Garegin Nzhdehs Memory Opened in Yerevan.

[3] Maxime Gauin, Hrant Dink Vakfı Nasıl Bir Uzlaşmayı Destekliyor?, *AVİM*, http://avim.org.tr/tr/Analiz/HRANT-DINK-VAKFI-NASIL-BIR-UZLASMA-YI-DESTEKLIYOR-MAXIME-GAUIN

[4] Gauin, Hrant Dink Vakfı Nasıl Bir Uzlaşmayı Destekliyor? Ayrıca bakınız: President of Armenia participates in Republic Day festivities, hands highest state decorations posthumously to modern day heroes, *Arka News Agency*, http://arka.am/en/news/politics/president_of_armenia_participates_in_republic_day_festivities_hands_highest_state_decorations_posthu/

[5] Gauin, Hrant Dink Vakfı Nasıl Bir Uzlaşmayı Destekliyor?

[6] Dr. Pat Walsh, Were The Armenians Über-Jews?, *AVİM Blog*, http://avim.org.tr/Blog/WERE-THE-ARMENIANS-UBER-JEWS

[7] Are Russia's allies allowed to make heroes of Nazis?", *Vestnik Kavkaza*, http://vestnikkavkaza.net/analysis/Are-Russia-s-allies-allowed-to-make-heroes-of-Nazis.html ; Maxime Gauin, Türk-Ermeni İhtilafi: Kimin Saklayacak Bir Şeyleri Var?, *AVİM*, http://avim.org.tr/tr/Yorum/TURK-ERMENI-IHTILAFI-KIMIN-SAKLAYACAK-BIR-SEYLERI-VAR

[8] Mehmet Oğuzhan Tulun, Ermenistanda Terörist Sempatizanliği, *AVİM*, http://avim.org.tr/tr/Yorum/ERMENISTAN-DA-TERORIST-SEMPATIZANLIGI

[9] Mikhail Remizov: "Armenia distances greatly from Russia in the field of the historical memory policy, *Vestnik Kavkaza*, http://vestnikkavkaza.net/interviews/Mikhail-Remizov-Armenia-distances-greatly-from-Russia-in-the-field-of-the-historical-memory-policy%E2%80%99%E2%80%99.html ; Monument to Nazi Collaborator in Yerevan is Armenian demarche against Russia, *Vestnik Kavkaza*, http://vestnikkavkaza.net/news/Monument-to-Garegin-Nzhdeh-is-Armenian-demarche-against-Russia.html

[10] Are Russia's allies allowed to make heroes of Nazis?", *Vestnik Kavkaza*.

[11] Russian Foreign Ministry assesses the installation of a monument to a war criminal in Yerevan, *Vestnik Kavkaza*, http://vestnikkavkaza.net/articles/Russian-Foreign-Ministry-assesses-the-installation-of-a-monument-to-a-war-criminal-in-Yerevan.html

[12] Russia Unhappy With Armenian Statue, *RFE/RL*, Armenia Report - 06/10/2016.

[13] Monument to Armenian Hitler, *Vestnik Kavkaza*, http://vestnikkavkaza.net/articles/Monument-to-Armenian-Hitler.html

[14] Marianna Grigoryan, Armenians Push Away from Russias Embrace, *LobeLog.com*, https://lobelog.com/armenians-push-away-from-russias-embrace/

Yazar Hakkında :

Mehmet Oğuzhan Tulun AVİM'de Analist olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Doğu Avrupa, Kafkasya, Asya,Türk-Ermeni ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri, uluslararası suç ve tarih çalışmalarıyla ve din ile siyaset arasındaki etkileşime odaklanmaktadır.

Atıfta bulunmak için: TULUN, Mehmet Oğuzhan. 2026. "ERMENİSTAN'IN ULUSAL KAHRAMANI OLAN BİR NAZİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2016 / 35. Haziran 15. Erişim Ekim 30, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Yorum/ERMENISTAN-IN-ULUSAL-KAHRAMANI-OLAN-BIR-NAZI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır